

PWYLLGOR

PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO

DYDDIAD

9 HYDREF 2025

TEITL

CYNNYRCH ARCHWILIO MEWNOL

PWRPAS YR ADRODDIAD

AMLINELLU GWAITH ARCHWILIO MEWNOL AM Y CYFNOD
HYD AT 28 MEDI 2025

AWDUR

LUNED FÔN JONES - RHEOLWR ARCHWILIO

GWEITHREDIAD

DERBYN YR ADRODDIAD, SYLWEBU AR Y CYNNWYS A
CHEFNOGI'R GWEITHREDIADAU SYDD EISOES WEDI'U
CYTUNO GYDA'R GWASANAETHAU PERTHNASOL

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae'r Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang, Safon 11.3, Cyfathrebu Canlyniadau, yn nodi bod *"yn rhaid i'r prif weithredwr archwilio gyfathrebu canlyniadau gwasanaethau archwilio mewnol i'r bwrdd a'r uwch reolwyr o bryd i'w gilydd ac ar gyfer pob archwiliad fel y bo'n briodol."*
- 1.2 Ymhellach, nodir yn Safon 15.1, Cyfathrebu Ymgysylltiad Terfynol *"rhaid i'r prif weithredwr archwilio rannu'r cyfathrebu terfynol i bartïon a all sicrhau bod y canlyniadau'n cael eu hystyried yn briodol."*
- 1.3 Mae'r adroddiad yma yn crynhoi gwaith Archwilio Mewnol am y cyfnod o 12 Mai 2025 hyd 28 Medi 2025.

2. GWAITH A GWBLHAWYD YN Y CYFNOD

- 2.1 Cwblhawyd y gwaith canlynol o gynllun yn y cyfnod o 12 Mai 2025 hyd 28 Medi 2025:

Disgrifiad	Nifer
Adroddiadau am Archwiliadau o'r Cynllun Gweithredol 2024-25	3
Adroddiadau am Archwiliadau o'r Cynllun Gweithredol 2025-26	6

Ceir manylion pellach ar y gwaith yma yng nghorff yr adroddiad hwn ac yn yr atodiadau amgaeedig.

2.2 Adroddiadau Archwilio

2.2.1 Mae'r tabl canlynol yn gosod allan yr archwiliadau o'r cynllun a gwblhawyd yn y cyfnod o 12 Mai 2025 hyd 28 Medi 2025, gan ddangos y lefel sicrwydd perthnasol a chyfeiriad i'r atodiad perthnasol.

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	LEFEL SICRWYDD	ATODIAD
Cronfeydd Ysgolion (2024-25)	Addysg	Ysgolion	Digonol	Atodiad 1
Clybiau Brecwast (2024-25)	Addysg	Ysgolion	Cyfyngedig	Atodiad 2
Ymwbyddiaeth Gweithwyr Maes o'r Polisi Diogelu (2024-25)	Corfforaethol	-	Cyfyngedig	Atodiad 3
Darpariaeth Addysg Ôl-16 2024-25	Addysg	Ysgolion	Uchel	Atodiad 4
Datganiad Cyfrifyddu Harbyrau	Cyllid	Cyfrifeg	Uchel	Atodiad 5
Cronfa'r Degwm	Economi a Chymuned	Adfywio Cymunedol	Uchel	Atodiad 6
Plas Hedd	Oedolion, Iechyd a Llesiant	Preswyl a Dydd	Cyfyngedig	Atodiad 7
Plas y Don	Oedolion, Iechyd a Llesiant	Preswyl a Dydd	Cyfyngedig	Atodiad 8
Trefniadau Clefyd Coed Ynn	Priffyrdd, Peirianeg a YGC	-	Cyfyngedig	Atodiad 9

2.2.2 Mae lefelau sicrwydd cyffredinol archwiliadau yn syrthio i un o bedwar categori fel y dengys y tabl isod.

LEFEL SICRWYDD	UCHEL	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.
	DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru'r risgiau ymhellach.
	CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r gwasanaeth yn agored iddynt.
	DIM SICRWYDD	Ystyrir bod y rheolaethau mewn lle yn annigonol gyda methiant i gyflawni amcanion.

3. GWAITH AR Y GWEILL

3.1 Roedd y gwaith canlynol ar y gweill ar 29 Medi 2025:

- Casglu Gwastraff Masnachol (*Amgylchedd*)
- Dilyniant Trafnidiaeth Ysgolion (*Amgylchedd*)
- Dilyniant Trefniadau Casglu Biniau (*Amgylchedd*)
- Ymwybyddiaeth Gweithwyr Maes o'r Polisi Diogelu (*Corfforaethol*)
- Incwm – Trefniadau Adennill (*Cyllid*)
- Amgueddfa Lloyd George (*Economi a Chymuned*)
- Cartref y Frondeg (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Dilyniant Llys Cadfan (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Dilyniant Plas Hafan (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Taliadau Uniongyrchol (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Coed yn Syrthio (*Prifffyrdd, Peirianeg a YGC*)
- Cynllun Parhad Gwasanaeth/Cynllun Argyfwng (*Prifffyrdd, Peirianeg a YGC*)
- Grant Atal Digartrefedd (*Tai ac Eiddo*)
- Grant Cymorth Tai (*Tai ac Eiddo*)

4. ARGYMHELLIAD

4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor dderbyn yr adroddiad hwn ar waith Archwilio Mewnol am y cyfnod o 12 Mai 2025 hyd 28 Medi 2025, sylwebu ar y cynnwys yn ôl dymuniad yr aelodau, a chefnogi'r gweithrediadau cytunedig sydd eisoes wedi'u cyflwyno i reolwyr y gwasanaethau perthnasol.

CRONFEYDD YSGOLION**1. Cefndir**

1.1 Mae paragraff 16.22.1 o gyfansoddiad y Cyngor yn nodi:

'Lle mae Swyddog y Cyngor, yn rhinwedd ei swydd, yn gyfrifol am arian neu nwyddau sydd yn eiddo Cronfa sy'n gysylltiedig ag un o sefydliadau'r Cyngor, ac amcan y gronfa yn cyd-fynd â'r gwasanaeth a ddarperir gan y Cyngor:

- (a) Rhaid i'r Swyddog gadw'r holl arian neu nwyddau sy'n eiddo'r gronfa answyddogol ar wahân i rai'r Cyngor.*
- (b) Rhaid cadw cyfrifon iawn, a'u cadw ar wahân i rai'r Cyngor.*
- (c) Rhaid i'r corff sy'n rheoli'r gronfa benodi person cymwys yn archwiliwr, i archwilio gweithgareddau'r gronfa yn flynyddol, ac i adrodd i'r corff sy'n rheoli'r gronfa neu i'r Llywodraethwyr yn achos ysgolion neu golegau.*
- (ch) Rhaid i'r adroddiadau blynyddol hyn fod ar gael i'r Archwilwyr Mewnol eu harchwilio os gofynnant amdanynt.'*

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau rheoli a gweinyddu addas mewn lle ar gyfer cronfeydd ysgolion. Er mwyn cyflawni hyn, detholwyd sampl o ysgolion a cynhaliwyd archwiliad llawn ar y cyfrifon.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
DIGONOL	Mae rheolaethau mewn lle i gyflawni amcanion ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau i liniaru'r risgiau ymhellach.

4. Sgôr Risg Cyfredol

4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	0
CANOLIG	2
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

- 5.1 Yn dilyn dosbarthu holiadur yn 2021/22 er mwyn cael darlun o sefyllfa cyfrifon ysgolion Gwynedd, yr adroddiad yma yw'r trydydd archwiliad llawn yn olynol ar gronfeydd sampl o'r ysgolion. Ni fydd yr ysgolion yn derbyn adroddiad unigol yn dilyn yr archwiliad yma ond maent wedi eu hysbysu o'r gwendidau perthnasol i'w cronfeydd.
- 5.2 Gwelwyd bod 3 allan o'r 4 ysgol yn defnyddio'r 'Canllawiau i Lywodraethwyr a Phrifathrawon ar Reolaeth Cronfeydd Ysgol 2010', gyda'r bedwaredd ysgol am ei gynnwys ar agenda cyfarfod y Corff Llywodraethu nesaf. Er bod y canllawiau yma wedi eu diweddarau yn 2022 nid ydynt yn cwmpasu prosesau sydd fwy cyffredin heddiw, e.e. taliadau ar-lein a defnydd o gardiau banc, yn ogystal â'r drefn ynglŷn â chau cronfeydd. Mae sawl elfen angen ei adolygu, ac mae hyn eisoes wedi ei adrodd i'r Adran Addysg yn y gorffennol ond ni ymddengys fod unrhyw weithrediad wedi digwydd hyd yma.
- 5.3 Roedd un ysgol yn y sampl yn defnyddio bancio ar-lein ac ymddengys fod ganddynt drefniadau priodol mewn lle i liniaru'r risg o dwyll. Mynegodd y Penaethiaid eraill eu bod yn ystyried cychwyn defnyddio bancio ar-lein.
- 5.4 Ar y cyfan roedd ymwybyddiaeth dda ymysg y sampl o'r angen i archwilio cyfrifon. Dylai'r person yma fod yn brofiadol gyda chymwysterau addas ac yn annibynnol, a ni ddylai'r archwiliwr gymryd unrhyw ran yng ngweithgareddau dydd i ddydd y gronfa. Serch hyn, gwelwyd anghysondebau yn y llyfrau arian.
- 5.5 Mae amod 19.1 o Reolau Ariannol i Ysgolion â Chyllidebau Dirprwyedig yn datgan;
"Ble mae swyddog y Cyngor, yn rhinwedd yn ei swydd, yn gyfrifol am arian neu nwyddau sydd yn berchen cronfa answyddogol gysylltiedig â'r ysgol ac at bwrpas sydd yn gyfatebol i'r gwasanaeth a ddarperir gan y Cyngor;"
(ch) "Bydd yn rhaid gyrru adroddiadau o'r fath wedi eu hardystio gan yr archwilydd ynghyd â chopi o'r cofnod pwyllgor perthnasol yn cydnabod derbyn y cyfrifon wedi eu harchwilio i'r Adain Archwilio Mewnol Cyngor Gwynedd yn flynyddol".
Yn gyffredinol, nid yw hyn yn digwydd. Yn ystod yr archwiliad nododd rhai ysgolion nad ydynt wedi derbyn cais i anfon y dogfennau, ac felly heb wneud, ac nid oedd eraill yn ymwybodol o'r angen i wneud. Er tegwch, mae'r ddogfen Rheolau Ariannol i Ysgolion â Chyllidebau Dirprwyedig yn un hanesyddol, ac nid yw'r 'Canllawiau i Lywodraethwyr a Phrifathrawon ar Reolaeth Cronfeydd Ysgol' yn cyfeirio at yr angen i'w hanfon. Bydd anfon y cyfrifon archwiliedig i'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn brawf bod y cyfrifon wedi bod yn destun archwiliad annibynnol, yn ogystal a chraffu gan y Corff Llywodraethu, gyda'r gobaith o gryfhau ansawdd.

6. Camau Gweithredu

Mae'r swyddogion perthnasol wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Diweddarau'r canllawiau i lywodraethwyr a phenaethiaid ar reolaeth cronfeydd ysgol.**

CLYBIAU BRECWAST**1. Cefndir**

- 1.1 Yn 2004 cyflwynodd Llywodraeth Cymru Menter Brecwast am Ddim yn ysgolion cynradd, gyda'r nod o wella iechyd plant a'u gallu i ganolbwyntio, a thrwy hynny godi safonau dysgu. Ar 25ain o Fedi 2024, roedd 79 o ysgolion cynradd Gwynedd yn cynnal clwb brecwast drwy'r fenter. Mae'r clybiau wedi eu rhannu yn 2 sesiwn, sef sesiwn gofal, sy'n daladwy, a sesiwn brecwast, sydd am ddim.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau priodol mewn lle ar gyfer cynnal clybiau brecwast, yn ogystal â gweinyddu incwm o'r elfen gofal yn ystod y sesiynau. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio sampl o glybiau brecwast i gadarnhau trefniadau staffio, a bod rheolaeth ar ofynion dietegol ac/neu alergeddau disgyblion, yn ogystal â gwirio fod trefniadau priodol ar gyfer rheoli a monitro'r gyllideb.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

- 3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r gwasanaeth yn agored iddynt.

4. Sgôr Risg Cyfredol

- 4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	1
CANOLIG	3
ISEL	1

5. Prif Ddarganfyddiadau

- 5.1 O'r 79 ysgol gynradd roedd yn cynnal clwb brecwast ar Fedi 2024, dim ond 33 ohonynt roedd â phlentyn yn mynychu gydag alergedd. Er mwyn gwirio trefniadau ymdrin ag alergeddau, detholwyd sampl o 4 ysgol. Fodd bynnag, methwyd ymweld ag un ysgol oherwydd nid oedd yr ysgol ar gael dros gyfnod yr archwiliad.

- 5.2 Cyn yr ymweliadau derbyniwyd copi o'r Ffolder Alergeddau gan Reolwr Gwasanaeth Arlwygo a Glanhau, sef llawlyfr sydd wedi ei rannu gyda phob cegin yn cynnwys gwybodaeth a threfniadau mewn perthynas â rhedeg clwb brecwast, bwydlenni, asesiadau risg, a chopi o'r Polisi Alergeddau. Gwelwyd nad oedd y Ffolder yn gyfredol, gyda bwydlenni 2023/24 wedi eu cynnwys, ac asesiadau risg heb eu hadolygu ers 2023. Darganfuwyd yn ystod yr archwiliad nad oedd Rheolwr Gwasanaeth Arlwygo a Glanhau yn ei rôl bellach, a bod y Swyddog Moderneiddio Addysg yn y cyfamser wedi bod yn cydweithio gyda'r Gwasanaeth Iechyd a Diogelwch i adolygu'r asesiadau'r risg. Nodwyd y byddai'r asesiadau, yn ogystal â bwydlenni cyfredol yn cael eu rhannu gyda'r ysgolion yn ystod yr haf.
- 5.3 O'r sampl o glybiau brecwast a wiriwyd, mynegodd un Pennaeth nad oedd wedi derbyn unrhyw arweiniad/manylion o'i ddyletswyddau mewn perthynas â chlybiau brecwast ers y 5 mlynedd yn ei rôl. Eglurodd Pennaeth Cynorthwyo - Gwasanaethau Addysg ei fod yn debygol iawn nad oedd unrhyw wybodaeth wedi ei rannu ers cyfnod COVID, ac y byddai'n trefnu fod unrhyw benaethiaid newydd yn derbyn arweiniad yn y dyfodol.
- 5.4 Mae'r Polisi Alergeddau yn nodi camau gweithredu clir ar gyfer sut mae casglu gwybodaeth, cofnodi, ac adrodd am unrhyw blentyn sydd ag alergedd. Gwelwyd yn ystod yr ymweliadau nad ydi'r ysgolion yn dilyn y canllawiau ar bob achlysur, gyda nifer o'r camau, megis cynnal cyfarfodydd penodol gyda'r Pennaeth, rhieni, a'r cogydd, yn ogystal â llunio asesiadau risg personol ar gyfer pob plentyn, yn cael eu methu yn gyfan gwbl.
- 5.5 Yn yr un modd, gwelwyd nad oedd cofnodion o blant gydag alergeddau yn cael eu rhannu yn brydlon gyda'r Tîm Arlwygo, nac ychwaith yn cytuno o un cofnod i'r llall. Mae enw pob plentyn gydag alergedd yn cael ei nodi ar Ffurflen Rhybudd Alergedd, gyda chopi yn cael ei gadw yn y Ffeil Alergedd yn y gegin, a chopi yn cael ei anfon at sylw'r Tîm Arlwygo. Mae Ffurflen Alergedd Disgybl hefyd yn cael ei pharatoi, un ar gyfer pob plentyn, sydd yn cynnwys llun o'r plentyn, ac yn cael ei arddangos ar wal y gegin. Mewn 2 o'r 3 ysgol ymwelwyd â hwy, gwelwyd fod y rhestr o enwau oddi fewn i'r Ffolder yn anghytuno gyda'r hyn anfonwyd i'r Tîm Arlwygo, a hefyd gyda'r ffurflenni/lluniau ar wal y gegin, gyda phlant wedi gadael heb eu dileu, a phlant newydd gydag alergeddau heb eu cynnwys. Mynegodd Pennaeth Cynorthwyo - Gwasanaethau Addysg bryder mawr nad oedd yr ysgolion yn darparu'r wybodaeth i'r Tîm Arlwygo yn brydlon.
- 5.6 Mae'r Polisi Alergeddau yn nodi fod plant gydag alergeddau yn derbyn offer piws (plât a phowlen), fel i'w gwahaniaethu, a bod yn rhaid i'r offer hynny cael ei gadw ar wahân i'r offer eraill yn y gegin i osgoi croeshalogi. Fodd bynnag, yn ystod yr ymweliadau gwelwyd nad oedd gan un ysgol bowlenni piws yn eu meddiant eto, a bod un plentyn gydag alergedd cnau wedi derbyn brecwast ar blât cyffredin. Nododd y Cogydd nad oedd rhaid rhoi plât piws bryd hynny, gan nad oedd cnau oddi fewn i'r brecwast, gan nodi ei bod yn derbyn plât piws ar bob achlysur amser cinio. Gwelwyd fod y blât ar gyfer amser cinio wedi ei chadw ymysg y platiau cyffredin, heb ei gwahanu.

- 5.7 Sylweddolwyd nad oedd y Polisi yn nodi fod angen teclynnau bwyta ar wahân ar gyfer plant gydag alergeddau. Gwelwyd sawl achlysur yn ystod yr ymweliadau o blant yn rhoi llwyau ar y bwrdd, ble bysa'n ddigon agos a haws i'r plentyn wrth eu ochr eu codi. Awgrymwyd i'r Tîm Arlwygo bod risg yma o groeshalodi, cytunwyd i ystyried hyn, gan drafod gyda'r Gwasanaeth Iechyd a Diogelwch.
- 5.8 O ran cynnwys y brecwast, mae'n rhaid darparu bwydydd wedi eu gosod gan y Llywodraeth. Mae pedwar categori, a rhaid darparu un opsiwn o bob categori. Y categorïau yw: Diodydd sy'n seiliedig ar laeth neu iogwrt, Grawnfwyd, Ffrwyth a Llysiau, a Bara. Mynegodd sawl Pennaeth bryder nad oedd ffrwyth ffres yn cael ei gynnig, fodd bynnag, gwelwyd fod pob ysgol yn darparu sudd (oren neu afal), a bod hwnnw yn bodloni gofyniad y Llywodraeth. Cadarnhaodd Pennaeth Cynorthwyol - Gwasanaethau Addysg y bydd y dewis bwyd yn newid yn fuan, gyda'r Llywodraeth yn gwahardd sudd oherwydd y lefelau siwgr.
- 5.9 Ymddengys nad ydi unrhyw un o'r aelodau staff a oedd yn bresennol yn ystod yr ymweliadau, yn staff goruchwyllo (dan gyfrifoldeb yr ysgol), a staff cegin (dan gyfrifoldeb y Tîm Arlwygo) wedi cwblhau hyfforddiant Tân, nac unrhyw un o fodiwlau E-ddysgu mandadol y Cyngor.

6. Camau Gweithredu

Mae'r Swyddogion perthnasol wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Parhau i gyd-weithio gyda'r gwasanaeth Iechyd a Diogelwch i adolygu asesiadau risg yn ymwneud ag arlwygo.**
- **Sicrhau fod llawlyfrau/ffolderi Alergeddau pob cegin wedi eu diweddarau ac yn gyfredol ar gyfer y flwyddyn addysgol newydd.**
- **Ar gyfer unrhyw benaethiaid newydd, sicrhau fod canllawiau yn cael eu rhannu mewn perthynas â chynnal Clwb Brecwast, yn nodi dyletswyddau clir.**
- **Trefnu cyfarfod gyda phenaethiaid i ail gyflwyno cynnwys y Polisi Alergedd, gan bwysleisio'r angen i ddarparu gwybodaeth mewn perthynas ag alergeddau yn gywir, ac yn brydlon i'r Tîm Arlwygo.**
- **Atgoffa staff cegin i gadw cofnodion cywir, cyfredol o alergeddau, gyda'r Tîm Arlwygo, yn ystod eu hymweliadau, yn cynnal gwiriadau.**
- **Atgoffa staff o'r canllawiau mewn perthynas â darparu offer piws i bob plentyn gydag alergedd, gyda'r Tîm Arlwygo i gynnal gwiriadau yn ystod ymweliadau.**
- **Adnabod unrhyw ysgolion sydd heb yr offer priodol, gan sicrhau fod archeb yn cael ei drefnu yn syth.**
- **Ystyried fod angen darparu teclynnau bwyta ar wahân i blant ag alergeddau i osgoi croeshalodi.**
- **Fel Rheolwyr Safle, ystyried addasu trefniadau/amseroedd cynnal ymarferion tân i gynnwys staff y gegin.**

YMWYBYDDIAETH GWEITHWYR MAES O'R POLISI DIOGELU CORFFORAETHOL**1. Cefndir**

- 1.1 Mae diogelu plant ac oedolion yn gyfrifoldeb i bawb sy'n cynrychioli neu'n gweithio ar ran y Cyngor, ac mae Polisi Diogelu Corfforaethol yn ei le er mwyn egluro sut i gyflawni'r cyfrifoldeb hwnnw.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Yn dilyn cais gan y Grŵp Gweithredol Diogelu, bwriad yr archwiliad oedd gwirio ymwybyddiaeth gweithwyr maes y Cyngor o'r Polisi Diogelu corfforaethol drwy ddylunio a dosbarthu holiaduron i'r gweithwyr.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

- 3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r gwasanaeth yn agored iddynt.

4. Sgôr Risg Cyfredol

- 4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	2
CANOLIG	0
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

- 5.1 Derbyniwyd ystadegau o'r nifer o staff sydd wedi cwblhau'r hyfforddiant mandadol 'Diogelu' hyd at 03/06/25. Mae'r ystadegau yma yn cynnwys gweithwyr swyddfa a gweithwyr maes, ond yn eithrio yr adran Addysg, gan fod staff ysgolion yn dilyn Polisi gwahanol.

Nifer unigolion unigryw yn y Cyngor	3,772
Nifer unigolion unigryw wedi cwblhau Hyfforddiant Mandadol Diogelu	2,632
	70%

- 5.2 Derbyniwyd hefyd ystadegau fesul adran, unwaith eto yn cynnwys gweithwyr swyddfa a gweithwyr maes. Mae'r ystadegau yn cynnwys dyblygu unigolion sydd gan fwy nag un swydd.

Adran	Nifer Staff	% Wedi Cwblhau Hyfforddiant Diogelu
Amgylchedd	407	33%
Cyllid	219	99%
Economi a Chymuned	249	71%
Gwasanaethau Corfforaethol	182	93%
Oedolion, Iechyd a Llesiant	1,241	86%
Plant a Chefnogi Teuluoedd	651	67%
Priffyrdd, Peirianeg ac YGC	434	34%
Tai ac Eiddo	270	44%
Tim Arweinyddiaeth Corfforaethol	111	73%

- 5.3 Cynhaliwyd archwiliad penodol ar ymwybyddiaeth gweithwyr maes o'r Polisi Diogelu Corfforaethol gan ei fod eisoes yn wybodus bod trefniadau cyfathrebu'r Cyngor gyda'r gweithwyr yma ddim mor effeithiol o'i gymharu gyda staff swyddfa. Yn anffodus, mae'r un heriau cyfathrebu yma yn codi wrth gynnal archwiliad sy'n ddibynnol ar fewnbwn y gweithwyr maes, sydd yn aml heb fynediad parod at e-byst, y fewnwyd a'r modiwlau hyfforddiant mandadol, ond yn heriau sydd angen eu goresgyn gan mai'r gweithwyr yma sydd ar lawr gwlad ac yn cynnal gwaith rheng flaen y Cyngor.
- 5.4 Gan fod Archwilio Mewnol, yn rhinwedd gweithredu'r cynllun archwilio blynyddol, yn ymweld â nifer o leoliadau gwaith tu allan i'r prif swyddfeydd, yna mae'n bosib rhannu a chasglu'r holiaduron gyda'r staff presennol yr un pryd, yn ogystal â gadael pecyn o holiaduron i staff eraill i'w cwblhau pan mae'n gyfleus. Pan ofynnodd y Grŵp Gweithredol Diogelu i Archwilio Mewnol gynnal archwiliad o ymwybyddiaeth gweithwyr maes, roedd cyfyngiadau adnoddau yn atal ymweliadau allanol pwrpasol. Fodd bynnag, llwyddwyd i dderbyn 67 ymateb drwy gyfuniad o ymweliadau â Depos Priffyrdd, Peirianeg ac YGC fel rhan o archwiliadau rhaglunedig, ac ymdrech y Rheolwr Datblygu Busnes i gylchredeg yr holiadur ymysg 160 o staff yr adran. Nid pob adran sydd gyda gweithwyr maes.
- 5.5 Roedd y 67 ymateb yn amrywio fesul man gwaith, gyda hanner ar gyfartaledd yn ymwybodol o'r Polisi, chwarter yn ymwybodol o'r cynnwys, 21% wedi derbyn hyfforddiant (sy'n llai na chyfartaledd yr adran) a 60% yn cydnabod bod ganddynt y cyfrifoldeb i adrodd ar bryderon, gyda 84% yn barod i wneud hynny. Dim ond 18% fynegodd eu bod yn gwybod pwy yw eu Rheolwr Dynodedig Diogelu, ond ni enwodd neb y swyddog cywir.

- 5.6 Ar gais y Panel Strategol Diogelu, ehangwyd y sampl i gynnwys staff ysgolion, ag eithrio staff dysgu. Mae staff dysgu yn dilyn polisi Diogelu'r ysgol, sy'n seiliedig ar Ganllaw Cenedlaethol 'Cadw'r Dysgwr yn Ddiogel'. Mae staff ategol, gan gynnwys staff glanhau a chegin yn atebol i'r polisi Corfforaethol, ond yn ymatebol i bolisi diogelu'r ysgol wrth ymwneud â disgyblion. Mae disgwyl iddynt ymgymryd â hyfforddiant gloywi Diogelu yn flynyddol o dan reolaeth Person Dynodedig Diogelu'r ysgol. Nid yw'r hyfforddiant gloywi yma yn cyfeirio at y polisi Corfforaethol gan fod polisi Diogelu'r ysgolion ychydig yn wahanol, ond mae'r egwyddorion yr un fath.
- 5.7 Mae'r cyflwyniad Diogelu gaiff ei ddarparu gan yr adran Addysg yn cynnwys cod QR ar y diwedd i staff gofrestru eu bod wedi derbyn yr hyfforddiant. Gan mai cyfrifoldeb yr ysgol yw cynnal y gofrestr o bawb sydd wedi mynychu, mae rhai yn dewis defnyddio eu ffurf lleol hwy i gofrestru - felly nid yw'r ystadegau presenoldeb cyflawn mewn llaw. Fodd bynnag, fel modd o wirio trefniadau hyfforddi'r ysgolion, mynegwyd y cynhelir ymweliadau gwirio ansawdd blynyddol gan yr adran Addysg, sy'n cynnwys gwirio fod yr ysgol yn darparu'r hyfforddiant i holl aelodau o staff yr ysgol.
- 5.8 Yn ôl ystadegau'r Arweinydd Ansawdd Diogelu a Llesiant yr adran Addysg, mae 1,180 o staff wedi cofrestru drwy'r cod QR eu bod wedi cwblhau'r hyfforddiant Diogelu, ac Atal, ar ddechrau Medi 2024. Nid pob ysgol sy'n defnyddio'r cod QR. O'r ymatebion, mynegodd pob ysgol eu bod wedi mabwysiadu Polisi Diogelu yn ystod y flwyddyn 24/25. Mae:
- 94% o'r "Prif Bersonau Diogelu" mewn ysgolion wedi derbyn hyfforddiant diogelu penodol yn ystod y ddwy flynedd diwethaf;
 - 85% o Lywodraethwyr Dynodedig Ysgolion Gwynedd hefyd wedi derbyn yr hyfforddiant perthnasol i'w rôl yn y ddwy flynedd diwethaf;
 - 97% o ysgolion Gwynedd wedi cyflwyno Hyfforddiant sylfaenol Diogelu i'r holl staff cyn diwedd Tymor y Gaeaf;
 - 100% o ysgolion Gwynedd yn nodi eu bod yn hyderus bod holl staff yr ysgol a gwirfoddolwyr yn gwybod beth i'w wneud pe byddai plentyn yn datgelu gwybodaeth am gamdriniaeth.
- 5.9 Mae holiadur yr archwiliad yma yn cyfeirio at y Polisi Corfforaethol, ond nid oes modd rhoi sicrwydd bod yr ymatebion a roddwyd gan y 125 o staff ategol (allan o 569) ar draws 17 o'r 94 ysgol ymholwyd yn cyfeirio at y Polisi Corfforaethol, yntau Polisi'r ysgol. Fodd bynnag, mae'r canlyniadau yn gyson ag ystadegau'r adran Addysg.

6. Camau Gweithredu

Mae'r Grwp Gweithredol Diogelu wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Parhau i geisio codi ymwybyddiaeth gweithwyr maes o'r Polisi Diogelu Corfforaethol.**
- **Rhannu ac arddangos posterï gyda manylion Swyddogion Dynodedig Diogelu.**

DARPARIAETH ADDYSG ÔL-16 2024-25**1. Cefndir**

- 1.1 Dyrannwyd dros £4.5m i Gyngor Gwynedd gan Lywodraeth Cymru er mwyn cyflenwi darpariaeth addysg ôl-16 mewn ysgolion prif ffrwd. Yn ogystal, dyrannwyd dros £200k ar gyfer darpariaeth dysgu oedolion.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau cywirdeb tystysgrif dyraniad 'Dyraniadau Chweched Dosbarth' a 'Darpariaeth Dysgu Oedolion' ar gyfer y flwyddyn ariannol 2024-25, gan sicrhau bod cofnodion cyfrifyddu clir wedi eu cynnal i nodi bod cyllid Llywodraeth Cymru wedi ei dderbyn ac wedyn ei ddosbarthu i ysgolion a'r Gwasanaeth Dysgu Cymunedol at ddibenion cyllid fel y nodir yn y llythyrau gwobrwyo.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

- 3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
UCHEL	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.

4. Prif Ddarganfyddiadau

- 4.1 Gellir datgan sicrwydd o gywirdeb y tystysgrifau dyraniad ar gyfer y flwyddyn ariannol 2024-25. Yn seiliedig ar y profion a gynhaliwyd, gwelwyd fod trywydd archwilio priodol i'r ffigyrau ac y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.

DATGANIAD CYFRIFYDDU HARBYRAU**1. Cefndir**

- 1.1 Yn unol â'r gofynion statudol o dan Ddeddf Harbyrau 1964 mae'n rhaid i Wynedd, fel awdurdod harbyrau, ddarparu datganiad cyfrifon blynyddol sy'n ymwneud â gweithgareddau harbyrau Pwllheli, Porthmadog, Abermaw ac Aberdyfi.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau cywirdeb datganiad cyfrifyddu blynyddol 'Harbyrau' ar gyfer y flwyddyn 2024/25, yn ogystal â chadarnhau bod rheolaethau mewnol priodol mewn lle.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

- 3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
UCHEL	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.

4. Prif Ddarganfyddiadau

- 4.1 Gellir datgan sicrwydd o gywirdeb datganiad cyfrifyddu 'Harbyrau' ar gyfer y flwyddyn ariannol 2024/25. Yn seiliedig ar y profion a gynhaliwyd, gwelwyd fod trywydd archwilio priodol i'r ffigyrau ac y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion. Mae cyfrifon priodol wedi'u cadw a chynhelir cysoniadau banc fel rhan o weithgareddau ar draws y Cyngor.
- 4.2 Yn seiliedig ar y profion a gynhaliwyd gwelwyd fod sampl o daliadau wedi eu cefnogi gydag anfonebau neu dderbynebau priodol, a bod treth ar werth wedi ei drin yn briodol. Roedd hefyd trywydd priodol i sampl o drosglwyddiadau eraill a wnaethpwyd drwy drosglwyddiadau mewnol.
- 4.3 Gweinyddir costau staff drwy Uned Cyflogau Cyngor Gwynedd ble chymhwyswyd gofynion TWE ac Yswiriant Gwladol yn briodol. Cofnodir y costau staffio yma yn briodol yn y datganiad.
- 4.4 Cefnogir y ffigwr asedau sefydlog ar y datganiad cyfrifyddu gyda'r cofrestr asedau.

CRONFA'R DEGWM**1. Cefndir**

- 1.1 Mae Cronfa'r Degwm yn deillio o Ddeddf Eglwysi Cymru 1914. Mae Cyngor Gwynedd yn gweinyddu'r gronfa ac yn dosbarthu'r llog yn flynyddol ar ffurf grantiau i elusennau cofrestredig yng Ngwynedd er mwyn hyrwyddo a chefnogi gweithgareddau sydd o fudd i drigolion Gwynedd, ac yn cyfoethogi cymunedau. Mae modd i sefydliadau megis Eisteddfodau lleol, gweithgareddau celfyddydol, mudiadau addysg, hamdden a chwaraeon, cadwriaethol ac elusennau sy'n cefnogi pobl wael neu bobl anabl geisio am y grant. Mae'n bosib gwneud cais am unrhyw swm, ond bydd grantiau unigol yn dueddol i fod rhwng £100 a £3,000.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd cynnal gwiriad annibynnol o ddatganiad o gyfrifon Cronfa'r Degwm am y flwyddyn ariannol 2024/25, yn unol â gofynion y Comisiwn Elusennau.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

- 3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
UCHEL	Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle i gyflawni amcanion.

4. Prif Ddarganfyddiadau

- 4.1 Yn unol â gofynion y Comisiwn Elusennau, mae'n rhaid cynnal archwiliad annibynnol o'r cyfrifon os yw incwm blynyddol y gronfa dros £25,000. Buddsoddwyd arian y gronfa er mwyn denu llog, ac felly rhagorwyd y trothwy incwm ym mlwyddyn ariannol 2024/25.
- 4.2 Gellir datgan sicrwydd o gywirdeb datganiad o gyfrifon Cronfa'r Degwm ar gyfer y flwyddyn ariannol 2024/25. Yn seiliedig ar y profion a gynhaliwyd, gwelwyd fod trywydd archwilio priodol i'r ffigyrau.
- 4.3 Er gwaethaf y datganiad o sicrwydd, mae gwefan y Comisiwn Elusennau yn nodi yn anghywir bod y cyfrifon am y 4 mlynedd diwethaf wedi'u cymhwyso. Fodd bynnag, mae Archwilio Mewnol wedi cysylltu efo'r Comisiwn Elusennau i gywiro hyn.

PLAS HEDD**1. Cefndir**

- 1.1 Mae Cartref Plas Hedd wedi ei leoli yn ninas Bangor ac wedi ei gofrestru i ddarparu gwasanaeth ar gyfer, hyd at 28 o breswylwyr dros 18 oed sydd yn ei chael yn anodd byw yn annibynnol o fewn y gymuned, neu sydd wedi eu hasesu fel angen cefnogaeth.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle ar gyfer rheoli a chynnal y cartref yn briodol ac yn unol â rheoliadau a safonau perthnasol. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio bod trefniadau'r cartref yn ddigonol o ran gweinyddiaeth a staffio, rheolaeth gyllidebol, caffael nwyddau a derbyn incwm, iechyd a diogelwch, a monitro perfformiad ynghyd â sicrhau bod y defnyddwyr gwasanaeth a'u heiddo'n cael eu diogelu.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

- 3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r gwasanaeth yn agored iddynt.

4. Sgôr Risg Cyfredol

- 4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	1
CANOLIG	5
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

- 5.1 Mae cartrefi yn derbyn sawl Archwiliad Sicrwydd Ansawdd yn flynyddol, wedi eu cynnal yn fewnol gan Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant, yn ogystal ag Archwiliadau Iechyd a Diogelwch gan y Gwasanaeth Eiddo, ac Archwiliadau Meddyginiaeth gan GIG a'r fferyllfa leol. Pe byddai unrhyw elfen o'r Archwiliad Mewnol eisoes wedi ei wirio yn ddiweddar fel rhan o'r Archwiliadau Sicrwydd Ansawdd, Iechyd a Diogelwch, neu Feddyginiaeth, penderfynwyd dibynnu ar yr adroddiadau, gan dderbyn eu sicrwydd.

- 5.2 Er hynny, darganfuwyd nad yw argymhellion yn deillio o Archwiliadau Sicrwydd Ansawdd yn cael eu gweithredu ar bob achlysur. Gwiriwyd sampl o gynlluniau gofal fel rhan o Archwiliad Sicrwydd Ansawdd 24ain o Fawrth, 2025, ble adnabuwyd nad oedd staff yn llofnodi'r bylchau perthnasol wrth gwblhau'r Nodiadau Dyddiol. Ymwelwyd â'r cartref i gynnal Archwiliad Mewnol ar 16eg o Orffennaf, ble gwiriwyd sampl o 3 cynllun gofal. Gwelwyd fod Nodiadau Dyddiol y tri preswilydd am y bythefnos cynt yn parhau heb eu llofnodi. Yn dilyn cyhoeddi'r adroddiad drafft cadarnhawyd fod cyfarfod staff wedi ei drefnu i drafod hyn.
- 5.3 Ar gyfer y 4 preswilydd gwiriwyd eu cofnodion arian poced, gwelwyd fod derbynebau ar gyfer gwariant ar goll ar ddau achlysur, i ddau wahanol breswilydd. Ymchwiliodd y Rheolwr a'r Is-reolwr i hyn ar unwaith, gan ddod o hyd i'r derbynebau ymhlith cofnodion preswylwyr eraill. Nodwyd y byddent yn atgoffa staff i fod yn fwy gofalus wrth gadw derbynebau yn y dyfodol. Gwelwyd hefyd nad oedd y Rheolwr yn llofnodi na chadarnhau dyddiad wrth gysoni'r arian poced, yn ei gwneud yn amhosibl nodi pryd cynhaliwyd y cysoniad diwethaf. Erbyn cyhoeddi'r adroddiad terfynol roedd tystiolaeth wedi ei dderbyn yn dangos fod arian poced pob preswilydd wedi ei gysoni, gyda cofnod priodol wedi ei gadw, a bod bwriad cynnal cysoniadau misol o hyn ymlaen.
- 5.4 Gwelwyd nad oedd ymwelwyr yn arwyddo'r llyfr ymwelwyr ar bob achlysur wrth adael y cartref, nac yn nodi amser gadael. Nododd y Rheolwr byddai'n trefnu fod poster yn cael ei roi wrth y llyfr ymwelwyr ar gyfer atgoffa pawb i arwyddo wrth adael. Yn dilyn cyhoeddi'r adroddiad drafft derbyniwyd copi o'r poster, ynglŷn â chadarnhad ei fod wedi ei arddangos wrth y llyfr ymwelwyr.
- 5.5 Yn ystod yr ymweliad gwelwyd fod profion ar y diffoddwyr tân a llwybrau dianc yn cael eu cynnal yn fisol ble mae disgwyl eu cynnal yn wythnosol. Nododd y Rheolwr, er mai misol cynhaliwyd a chofnodwyd y profion, eu bod yn cael eu gwirio wrth "fynd heibio" yn rheolaidd.
- 5.6 Ni welwyd fod poster 'Diogelu' wedi ei arddangos yn y cartref. Cadarnhaodd y Rheolwr y byddai'n trefnu cael poster yn fuan. Erbyn cyhoeddi'r adroddiad terfynol, gwelwyd fod poster wedi ei dderbyn â'i arddangos.
- 5.7 Nid oes modd cadarnhau sawl aelod staff sydd wedi darllen y Polisi Diogelu na wedi cwblhau modiwlau E-ddysgu mandadol. Mae gan y cartref liniadur ar gael i alluogi mynediad i staff at bolisiâu yn ogystal â'r modiwlau. Fodd bynnag, 'log in' generig sydd ar y gliniadur, sy'n galluogi gweld/darllen y dogfennau/modiwlau yn unig. Nid oes modd i'r staff fewngofnodi yn unigol fel bod y system yn gallu adnabod pwy sydd wedi darllen/cwblhau pa bolisiâu neu fodiwlau. Mae galluogi mynediad staff gofal i'r Ganolfan Bolisi a'r Porth E-ddysgu wedi bod yn her dros y blynyddoedd diwethaf, gyda'r gliniadur generig wedi galluogi hynny. Fel bod cofnod ar gael, ac i ddibenion monitro, cytunodd y Rheolwr i ofyn i staff nodi unrhyw bolisiâu wedi eu darllen neu fodiwlau wedi eu cwblhau yn y dyfodol, gan gofnodi'r rhain ar daenlen hyfforddiant mewnol y cartref.

- 5.8 Ymddengys nad yw pob aelod staff sydd yn darparu meddyginiaeth gyda hyfforddiant cyfredol. Detholwyd sampl o 10 aelod staff ar hap ar gyfer gwirio eu cofnodion hyfforddiant. Diystyriwyd 3 gan nad ydynt yn darparu meddyginiaeth. O'r 7 yn weddill, mae hyfforddiant 2 wedi rhedeg allan, gydag 1 yn unig wedi cwblhau prawf cymhwysedd yn y flwyddyn ddiwethaf, ble mae disgwyl eu cynnal yn flynyddol. Nododd yr Is-reolwr y byddai'n trefnu hyfforddiant mor fuan â phosibl. Eglurwyd fod problemau staffio yn ei gwneud yn anodd rhyddhau staff i fynychu hyfforddiant. Darganfuwyd fod y Cogydd yn ogystal â'r Cogydd Cynorthwylol ar absenoldeb salwch hir dymor, gyda'r un aelod staff ar ôl yn y gegin yn ymddiswyddo mis Awst 2025. Ers rhai misoedd bellach mae staff gofal wedi gorfod gweithio sifftiau yn y gegin er mwyn sicrhau fod preswylwyr yn cael eu bwydo. Er bod sawl swydd wedi eu hysbysebu, nodwyd fod denu ymgeiswyr yn anodd, a bod rhaid yn aml ymestyn dyddiadau cau.
- 5.9 Ers Hydref 2022 mae'n ofynnol i weithwyr cartrefi gofal oedolion gofrestru gyda Gofal Cymdeithasol Cymru. Ar gyfer y sampl o 10 aelod staff gwiriwyd eu cofnodion hyfforddiant, ni welwyd fod 2 wedi cofrestru. Daethpwyd a hyn i sylw'r Rheolwr. Erbyn rhyddhau'r adroddiad terfynol roedd un o'r rhain wedi cofrestru, ac y llall ar fin cychwyn y broses.

6. Camau Gweithredu

Mae'r swyddogion perthnasol wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- Ymdrechu i weithredu ar argymhellion archwiliadau allanol yn brydlon, yn benodol, Nodiadau Dyddiol, gan gynnal gwiriadau ar hap er mwyn sicrhau fod staff yn llofnodi wrth gwblhau tasgau, ac atgoffa staff sy'n tan-perfformio o'u dyletswyddau.
- Cadw cofnodion priodol o gysoniadau arian poced, gan nodi'r dyddiad, a llofnodi.
- Trefnu fod poster yn cael ei roi wrth y llyfr ymwelwyr yn atgoffa pawb i arwyddo a chadarnhau amser wrth adael, gan atgoffa staff i adrodd hynny hefyd wrth ymwelwyr wrth eu derbyn i'r cartref.
- Arddangos poster 'Diogelu' mewn man priodol, ble bydd pob aelod staff yn ei weld.
- Cadw cofnodion priodol o unrhyw bolisiâu/fodiwlau hyfforddiant mae staff yn eu cwblhau ar liniadur generig y cartref ac anfon y wybodaeth at y Gwasanaeth Dysgu a Datblygu'r Sefydliad i ddiweddarau'r cofnodion unigol
- Sicrhau fod pob aelod staff sy'n darparu meddyginiaeth yn cwblhau hyfforddiant perthnasol mor fuan â phosibl, gan gynnwys profion cymhwysedd.

PLAS Y DON**1. Cefndir**

- 1.1 Mae Cartref Plas Y Don wedi ei leoli yn nhref Pwllheli ac wedi ei gofrestru i ddarparu gwasanaeth ar gyfer hyd at 28 o breswylwyr dros 18 oed sydd yn ei chael yn anodd byw yn annibynnol o fewn y gymuned, neu sydd wedi eu hasesu fel angen cefnogaeth.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle ar gyfer rheoli a chynnal y cartref yn briodol ac yn unol â rheoliadau a safonau perthnasol. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio bod trefniadau'r cartref yn ddigonol o ran gweinyddiaeth a staffio, rheolaeth gyllidebol, caffael nwyddau a derbyn incwm, iechyd a diogelwch, a monitro perfformiad ynghyd â sicrhau bod y defnyddwyr gwasanaeth a'u heiddo'n cael eu diogelu.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

- 3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r gwasanaeth yn agored iddynt.

4. Sgôr Risg Cyfredol

- 4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel a ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	2
CANOLIG	7
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

- 5.1 Mae cartrefi yn derbyn sawl Archwiliad Sicrwydd Ansawdd yn flynyddol, wedi eu cynnal yn fewnol gan Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant, yn ogystal ag Archwiliadau Iechyd a Diogelwch gan y Gwasanaeth Eiddo, ac Archwiliadau Meddyginiaeth gan GIG a'r fferyllfa leol. Pe byddai unrhyw elfen o'r Archwiliad Mewnol eisoes wedi ei wirio yn ddiweddar fel rhan o'r Archwiliadau Sicrwydd Ansawdd, Iechyd a Diogelwch, neu Feddyginiaeth, penderfynwyd dibynnu ar yr adroddiadau, gan dderbyn eu sicrwydd.

- 5.2 Er hynny, darganfuwyd nad yw argymhellion yn deillio o Archwiliadau Sicrwydd Ansawdd yn cael eu gweithredu ar bob achlysur. Gwiriwyd sampl o 3 cynlluniau gofal fel rhan o Archwiliad Sicrwydd Ansawdd 21ain o Ionawr, 2025, ble nodwyd nad oedd holl ddogfennau 2 gynllun wedi eu hadolygu pob tri mis fel y disgwyl. O'r 3 cynllun gofal a wiriwyd fel rhan o'r Archwiliad Mewnol, er eu bod wedi eu hadolygu yn ddiweddar, nid oeddent wedi eu hadolygu pob tri mis cyn hynny, gydag asesiadau misol ar 'gofal ceg' wedi eu methu ar sawl achlysur. Ni welwyd fod asesiad gofal ceg wedi ei gwblhau ar gyfer 1 preswilydd ers 2024. Yn yr un modd, gwelwyd nad oedd 'Nodiadau Dyddiol' y preswylwyr yn gyflawn ar bob achlysur am fis Gorffennaf 2025, gyda dyddiau wedi eu methu, a staff heb ddyddio na llofnodi wrth gwblhau tasgau.
- 5.3 Ar un achlysur, gwelwyd nad oedd cofnod o eitemau personol preswilydd yn bresennol yn eu cynllun gofal.
- 5.4 Ers Hydref 2022 mae'n ofynnol i weithwyr cartrefi gofal oedolion gofrestru gyda Gofal Cymdeithasol Cymru. Ar gyfer y sampl o 10 aelod staff gwiriwyd eu cofnodion hyfforddiant, ni welwyd fod 2 wedi cofrestru. Daethpwyd a hyn i sylw'r Rheolwr. Cadarnhawyd y byddai'n trefnu i gofrestru'r 2 aelod staff mor fuan â phosibl.
- 5.5 O'r 4 aelod staff a ddetholwyd ar gyfer gwirio eu ffeiliau staff, gwelwyd nad oedd 3 ohonynt wedi eu goruchwyllo ers dros bedwar mis, ble mae disgwyl eu cynnal pob tri mis. Ni wiriwyd cofnodion gwerthuso'r cartref yn dilyn derbyn cadarnhad gan y Rheolwr nad oedd wedi cynnal gwerthuso blynyddol ers rhai blynyddoedd. Yn dilyn cyhoeddi'r Adroddiad Drafft, gwelwyd fod amserlen gwerthuso wedi ei llunio.
- 5.6 Ar gyfer 1 aelod staff, gwelwyd fod yr oriau a hawlir ar gyfer wythnos yn diweddu 24/05/25 yn anghytuno gyda'r hyn ar y rota waith, gan arwain at ordaliad cyflog o 42 munud. Awgrymodd y Rheolwr fod hwn yn gamgymeriad ar ei rhan hi wrth fewnbynnu manylion y rota ar y daenlen cyflogau, neu bosibl fod yr aelod staff heb allu cymryd brêc yn ystod un sifft, a bod y Rheolwr felly wedi trefnu ei bod yn cael ei thalu amdano. Nododd fod hyn yn digwydd yn aml, ond nad oedd yn ei gofnodi yn unman.
- 5.7 Ni wiriwyd Cofrestr Eiddo'r cartref yn dilyn cadarnhad gan y Rheolwr nad oedd wedi ei adolygu ers dros 2 flynedd. Cadarnhaodd y byddai cofrestr gyfredol gyflawn wedi ei gwblhau yn y dyfodol agos.
- 5.8 Ar gyfer y 4 preswilydd gwiriwyd eu cofnodion arian poced, gwelwyd fod derbynebau ar gyfer gwariant ar goll ar dri achlysur, i dri gwahanol breswilydd. Cadarnhawyd fod y preswylwyr ar achlysur yn gwario ar "bingo" yn y canolfan dydd, ond nad oedd derbynebau yn cael eu creu. Cytunwyd i ofyn am dderbynebau o hyn ymlaen. Gwelwyd mai symiau bychan ydi'r rhain, dim mwy 'na £2.
- 5.9 Gwelwyd nad oedd ymwelwyr yn arwyddo'r llyfr ymwelwyr ar bob achlysur wrth adael y cartref, nac yn nodi amser gadael. Nodir fod poster eisoes wedi ei leoli uwchben y llyfr yn gofyn i ymwelwyr arwyddo mewn. Cadarnhaodd y Rheolwr y byddai'n llunio poster newydd sy'n nodi fod angen llofnodi a chadarnhau amser gadael.

- 5.10 Ni welwyd fod profion wedi eu cynnal ar y diffoddwyr tân, na llwybrau dianc ers mis o ddyddiad yr ymweliad, ble mae disgwyl eu cynnal yn wythnosol. Ymwelwyd â'r cartref 24/07/25. Nododd y Rheolwr ei bod yn ffyddiog fod y rhain yn cael eu cynnal, ond nad oedd staff yn eu cofnodi ar bob achlysur.
- 5.11 Mae disgwyliad i adolygu asesiadau risg unigol preswylwyr yn fisol. O'r 3 preswlydd a wiriwyd eu cofnodion, nid roedd eu hasesiadau risg wedi eu hadolygu ers dros 4 mis, er i Sicrwydd Ansawdd amlygu'r methiant yn eu hadroddiad dyddiedig 21/01/25. Erbyn rhyddhau'r Adroddiad Terfynol cadarnhawyd fod trefniadau mewn lle i archwilio'r Cynlluniau Gofal pob 3 mis.
- 5.12 Gwelwyd fod 31 digwyddiad o ganlyniad i wall meddyginiaeth wedi digwydd rhwng Chwefror a Gorffennaf 2025. Mae'r rhain wedi eu dogfennu a'u hadrodd i'r Rheolwr Ardal, GIG, a Sicrwydd Ansawdd. O ganlyniad, mae 3 aelod staff erbyn hyn wedi eu harddel dros dro o ddarparu meddyginiaeth, gyda chyfarfod eisoes wedi ei drefnu ar gyfer 4ydd o Fedi i drafod ymhellach, ble bydd Rheolwyr Ardal, Penaethiaid Adran, Sicrwydd Ansawdd, yn ogystal ag aelod o'r Tîm Diogelu ymhlith y mynychwyr.

6. Camau Gweithredu

Mae'r Rheolwr wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- **Ymdrechu i weithredu ar argymhellion archwiliadau allanol yn brydlon, yn benodol, adolygu cynlluniau gofal, gan gynnal gwiriadau ar hap, ac atgoffa staff sy'n tan-perfformio o'u dyletswyddau.**
- **Sicrhau fod cofnod cyfredol o eiddo preswylwyr, ar ffurf rhestr neu luniau, yn cael ei gadw yn eu cynlluniau gofal.**
- **Llunio rota goruchwyliaeth a gwerthuso, gan sicrhau fod pob aelod staff yn derbyn goruchwyliaeth bob 3 mis, a gwerthusiad blynyddol.**
- **Sicrhau cywirdeb wrth fewnbynnu oriau staff ar y daenlen cyflogau, gan gofnodi unrhyw frêc nad ydi wedi yn bosibl eu cymryd, ar y rota waith.**
- **Sicrhau fod gan y cartref gofnod cyfredol a'i holl eiddo, gan drefnu adolygiad blynyddol, neu wrth brynu/gwaredu eitemau.**
- **Llunio poster newydd i'w arddangos ger y llyfr ymwelwyr yn nodi'r glir yr angen i gadarnhau amser cyrraedd a gadael, yn ogystal â llofnodi.**
- **Sicrhau fod profion tân yn cael eu cynnal yn amserol, a chofnodion priodol yn cael eu cadw.**
- **Cynnal cyfarfod gyda'r staff perthnasol er mwyn eu hatgoffa o'u dyletswyddau mewn perthynas â adolygu asesiadau risg preswylwyr, gan gynnal gwiriadau rheolaidd er mwyn adnabod unrhyw adolygiadau wedi eu methu.**
- **Atgoffa staff i fod yn wiliadwrus wrth ddarparu meddyginiaeth.**

TREFNIADAU CLEFYD COED YNN

1. Cefndir

- 1.1 Mae clefyd coed ynn ('*Ash Dieback*') yn achosi ystod o symptomau, gan gael effaith andwyol ar sefydlogrwydd strwythurol y mwyafrif o goed y mae'n eu heintio. Mae disgwyl y bydd rhan fwyaf o goed ynn, (neu onnen) yng Ngwynedd yn marw o'r clefyd dros y blynnyddoedd nesaf, gan arwain at risgiau amgylcheddol, economaidd ac iechyd a diogelwch o ganlyniad i goed neu ganghennau yn disgyn.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau addas mewn lle er mwyn rheoli a lliniaru risgiau clefyd coed ynn, drwy wirio trefniadau cynllunio a rheoli risg, hyfforddiant, yn ogystal ag adolygu cofnodion sampl o goed am archwiliadau a gweithrediadau. Mae archwiliad cyffredinol 'Coed yn Syrthio' hefyd wedi ei gynnwys yng nghynllun archwilio'r flwyddyn gyfredol.

3. Lefel Sicrwydd yr Archwiliad

- 3.1 Gwiriwyd y rheolaethau ar gyfer lliniaru risgiau. Mae asesiad yr archwiliwr yn dod i'r casgliad fod lefel sicrwydd yr archwiliad fel a ganlyn:

Lefel Sicrwydd	Disgrifiad
CYFYNGEDIG	Er bod rheolaethau mewn lle, mae angen gwella cydymffurfiaeth â'r rheolaethau a/neu gyflwyno rheolaethau newydd i leihau'r risgiau mae'r gwasanaeth yn agored iddynt.

4. Sgôr Risg Cyfredol

- 4.1 Mae risgiau'r archwiliad fel y ganlyn:

<u>Lefel Risg</u>	<u>Nifer</u>
UCHEL IAWN	0
UCHEL	2
CANOLIG	1
ISEL	0

5. Prif Ddarganfyddiadau

- 5.1 Mae'r Cyngor yn cydnabod bod clefyd coed ynn yn peri risgiau corfforaethol i'r Cyngor, ac fel canlyniad mae wedi cael ei gynnwys ar y gofrestr risg corfforaethol. Nid yn unig mae risgiau amgylcheddol amlwg, ond mae risgiau economaidd ac iechyd a diogelwch o goed neu ganghennau yn disgyn ar unigolion, adeiladau, ffyrdd a cherbydau.

- 5.2 Yn dilyn gwaith casglu data ar goed ynn y sir, ym mis Medi 2021 cymeradwyodd yr awdurdod gais yr Adran i greu tîm arbenigol i geisio rheoli'r clwyf ar ei ffyrdd a'i diroedd. Ar yr un pryd, dyrannwyd cyllideb barhaol o £100k i'r tîm i wneud gwaith gweithredol megis archwilio, tocio a thorri coed heintiedig. O fewn y 25% o lonydd, parciau, mynwentydd ac ysgolion Gwynedd sydd wedi eu harolygu ers 2020, mae oddeutu 25,000 o goed ynn wedi'u harchwilio, gydag oddeutu 8,000 o'r coed wedi eu hadnabod fel rhai yn y categori risg uchel. Mae'r Gwasanaeth wedi torri neu thocio oddeutu 3,000 o'r coed ynn hyd yn hyn, a hynny yn dilyn i'r Gwasanaeth ail-wirio'r data o fewn y system yn ystod yr archwiliad. Mae 75% o'r lonydd a llwybrau ar ôl i'w arolygu.
- 5.3 Oherwydd diffyg adnoddau, mae'r tîm yn blaenoriaethu ar sail tebygolrwydd ag effaith digwyddiad, ac felly yn archwilio coed sydd ar, neu'n agos at brif ffyrdd, ysgolion, mynwentydd a mannau agored cyhoeddus. O ganlyniad, mae nifer o ffyrdd a thiroedd tawelach eto i dderbyn archwiliadau cynlluniedig, gyda'r angen i ailymweld â safleoedd risg uchel er mwyn canfod os oes dirywiad yng nghyflwr y coed yn cael blaenoriaeth.
- 5.4 Mae'r diffyg adnoddau yn wybodus i'r Cyngor, ond mae amryw o fidiau am ragor o gyllideb i gyflogi coedyddwyr wedi bod yn aflwyddiannus. Bydd cais llwyddiannus wedi golygu gallu cynnal rhagor o'r rhaglen waith, ynghyd â gwaith ategol megis codi ymwybyddiaeth ymysg perchnogion preifat. Serch hynny, mae gwefan wedi ei chreu sy'n cynnwys manylion defnyddiol i'r cyhoedd ac i berchnogion tir preifat ar y clefyd.
- 5.5 Mae Strategaeth Rheoli Risg Coed wrthi'n cael ei llunio ar amser yr archwiliad, a bydd y Cynllun Gwywiad yr Onnen yn cael ei ddiweddarau yn unol â hynny. Fodd bynnag, mae'r sefyllfa adnoddau heriol yn golygu bod risg na fydd y coed yn cael eu harchwilio a'u trin mor aml â'r hyn sydd wedi ei nodi yn y rhaglen gynlluniedig.
- 5.6 Detholwyd sampl o goed ynn penodol mewn ardaloedd o wahanol flaenoriaeth, a derbyniwyd cofnodion y Gwasanaeth ar eu cyfer oddi ar system Ezytreev. Gwelwyd o'r sampl bod y coed a ddetholwyd, a rhai cyfagos, wedi cael eu harchwilio, rhai ger rhan o'r A4085 a Pharc y Dre Caernarfon o fewn y flwyddyn ddiwethaf, rhai ger rhan o'r A4871 yn 2022, a rhan o Lôn Eifion yn 2020. Gwelwyd bod y rhan helaeth o'r coed sydd wedi eu hasesu yn risg uchel yn parhau yn sefyll heb weithrediad pellach er gwaethaf argymhelliaid i'w torri. Y gobaith yw y bydd coed yn cael eu harchwilio o leiaf pob dwy flynedd, a choed bregus yn flynyddol tan eu bod wedi eu tocio, ond mae'r diffyg adnoddau yn creu risg o beidio gallu cyflawni hyn. Er y tebygolrwydd gymharol isel o goeden neu gangen yn disgyn a chreu anaf neu farwolaeth, mae'n anodd profi os yw'r drefn archwilio a thorri presennol yn ddigonol hyd orfod amddiffyn y drefn petai achos llys yn erbyn y Cyngor.
- 5.7 Mae cyfyngiadau o ran torri coed yn ystod y cyfnod nythu dros y Gwanwyn a'r Haf. Wedi i'r cyfnod yma ddod i ben, bydd canlyniadau'r archwiliadau diweddar yn cael eu dadansoddi er mwyn llunio rhaglen gwaith torri. Fodd bynnag, mae'r gwaith yn cael eu cyfyngu i leoliadau risg uchel, a gall ffactorau eraill megis tywydd, yr angen i gau lôn ayb arwain at fwy o amser a chostau all amharu ar y cynllun gwaith a chyfyngu ymhellach y coed caiff eu torri.

- 5.8 Mae nifer o heriau arall yn wynebu'r Gwasanaeth, megis asesu *crown dieback* (colli dail drwy wywiad coeden o'r top i lawr o ganlyniad i'r clefyd) yn y gaeaf pan mae coed yn colli dail yn naturiol, tywydd garw a gwyntoedd cryfion gall wanhau neu lorio canghennau dros ardal faith dros nos, a beth i wneud gyda'r pren sydd wedi ei dorri lawr, gan fod ganddynt werth ariannol. Disgwylir bydd y Cynllun Gwywiad yr Onnen yn ystyried y rhain.

6. **Camau Gweithredu**

Mae'r Gwasanaeth wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- Cyhoeddi Strategaeth Rheoli Risg Coed a diweddaru Cynllun Gwywiad yr Onnen
- Cyflwyno bid arall am ragor o adnoddau
- Torri'r coed sydd wedi eu dynodi fel rhai risg uchel mewn mannau o flaenoriaeth uchel, o fewn cyfyngiadau adnoddau y Gwasanaeth